

практичних вмінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій, повинна спрямовувати студента на постійне професійне самовдосконалення.

Тож, результатом професійної підготовки майбутнього вчителя-словесника є сформованість ряду спеціальних компетенцій, що зумовлюють його готовність до здійснення професійної діяльності та роблять майбутнього фахівця «потенційно» компетентним. Професійна компетентність вчителя української філології засвоєна, відрефлексована ним в процесі професійної діяльності система соціально-значущих та особистісно-значущих компетенцій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Білоус Н. Підготовка студентів до викладання літератури як мистецтва слова: Дис. ... канд. Пед. наук: 13.00.02 / Інститут педагогіки АПН України. – К., 1998. – 169с.
2. Кан-Калик В. А., Хазан В. И. Психолого-педагогические основы преподавания литературы в школе. М.: Просвещение, 1998. – С. 204.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої

політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112с.

4. Кузьміна Н.В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. – М.: Рос. акад. управления, 1993. – 73 с.
5. Ландшеер В. Концепция «минимальной компетентности» // Перспективы. Вопросы образования. 1988. – № 1.
6. Селевко Г. Компетентности и их классификация // Народное образование.– 2004.– № 4.– С. 138–143.
7. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: Монографія, Суми: ВВП «Мрія», 2005. – 404с.
8. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі. – К.: РВЦ «Проза», 1995. – 256 с.
9. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование.– 2003.– № 2.– С. 58- 64.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бабенко Людмила Георгіївна – аспірантка Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка за спеціальністю 13.00.01 „Загальна педагогіка й історія педагогіки”.

Наукові інтереси: проблеми професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури, зокрема підготовка майбутніх учителів-філологів до професійного самовдосконалення.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЯВЛЕННЯ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДО ПРОФІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ

Тетяна БАБКО (Запоріжжя)

Подана стаття присвячена розгляду спеціальних здібностей, необхідних для успішного навчання учнів у різних гуманітарних профільних класах (гуманітарно-філологічному, суспільно-гуманітарному, гуманітарно-лінгвістичному, історико-філософському, гуманітарно-педагогічному), а також визначається діагностичний інструментарій їх виявлення.

В даній статті розглядаються спеціальні здібності, необхідні для успішного навчання учнів у різних профільних класах (гуманітарно-філологічному, суспільно-гуманітарному, гуманітарно-лінгвістичному, історико-філософському, гуманітарно-педагогічному) і пропонується діагностичний інструментарій їх визначення.

Ключові слова: спеціальні здібності (літературні здібності, мовні здібності, історичний вид здібностей, інтелектуально-евристичний різновид здібностей, педагогічні, організаційні та комунікативні здібності), гуманітарний напрям профільного навчання, діагностична робота вчителя.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Впровадження в освітньому просторі України профілізації старшої школи на засадах диференційованого підходу до організації навчально-виховного процесу, який базується на обов'язковому врахуванні освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів та

їх розвитку відповідно до певної сфери професійного самовизначення в майбутньому, загострило проблему розробки психолого-педагогічного забезпечення процесу виявлення спеціальних здібностей дітей підліткового віку до певного виду практичної діяльності. Адже сучасні психолого-педагогічні дослідження С.А.Ізюмової, С.Д.Максименко, В.О.Моляко, В.В.Рибалко стверджують, що саме індивідуально-типові особливості задатків і схильностей дітей до певного виду практичної діяльності обумовлюють специфіку побудови змісту певних, зокрема й гуманітарних профільних програм, а також підбір найдоцільніших форм роботи з учнями, спрямованих на повноцінний розвиток їх природних здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. В сучасній психолого-педагогічній науці існує ряд наукових досліджень присвячених вивченню спеціальних здібностей до гуманітарної практичної діяльності: Л.А.Данилевич, Г.І.Кагальняк, О.Г.Ковальов, О.І.Нікіфорова, Н.П.Орланова, Н.О.Чернікова, Г.О.Шулдик,

Л.В.Шелестова, М.В.Явоненко, В.П.Ягункова, Б.А.Якимчук тощо. Проте питання розробки психолого-педагогічного забезпечення процесу виявлення та формування спеціальних нахилів, здібностей та якостей дитини, що є необхідними для успішного навчання в гуманітарних профільних класах залишаються поза увагою науковців.

Мета статті: дати характеристику спеціальних здібностей, необхідних для успішного навчання учнів у різних гуманітарних профільних класах (гуманітарно-філологічному, суспільно-гуманітарному, гуманітарно-лінгвістичному, історико-філософському, гуманітарно-педагогічному) та визначити діагностичний інструментарій їх виявлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час підготовки учнів до вибору певного профілю навчання реалізацією діагностичних процедур, спрямованих на виявлення спеціальних здібностей, специфічних властивостей та якостей учнів займаються, в основному, шкільні психологи, соціальні педагоги, класні керівники, але чималу роль у цьому процесі можуть зіграти й учителі окремого предмета. Адже саме педагог-предметник має найбільшу можливість упродовж тривалого часу вивчати індивідуальні особливості кожного учня та впливати на формування його здібностей, інтересів і світогляду, сприяти його особистісному та професійному самовизначенню.

З огляду на це в процесі формування готовності учнів основної школи до вибору гуманітарного профілю навчання значну роль, на нашу думку, грає саме педагогічно-діагностична діяльність вчителів гуманітарних предметів, зміст якої полягає в здійсненні спостережень за роботою учнів в урочний, позаурочний час, проведенні ряду спеціально підібраних діагностичних методик, здійсненні аналізу отриманих результатів.

Отримані висновки вчителі можуть використовувати для побудови найбільш доцільної траєкторії навчальної, практичної та пізнавальної діяльності школярів, яка сприятиме процесам їх самоактуалізації, самопізнання й саморозвитку в гуманітарній предметній сфері.

У зв'язку з цим чітко визначення спеціальних здібностей, потрібних для успішного навчання в гуманітарних профільних класах, є основою для проведення профільно-діагностичної роботи вчителів, а також може стати базовим орієнтаційним підґрунтям під час самостійного вивчення

учнями своїх індивідуально-психологічних властивостей.

За визначенням А.Реан, «спеціальні здібності – це такі індивідуально-психологічні особливості, які сприяють успішному оволодінню й виконанню якогось конкретного виду діяльності» [4, с. 193]. Психологи відмічають, що спеціальні здібності представляють собою не якусь єдину монолітну здатність, а сукупність багатьох психічних властивостей, що забезпечують у своїй функціональній єдності успішність виконання певного виду діяльності.

Враховуючи те, що гуманітарний профільний напрямок є достатньо розгалуженим і охоплює різні сфери практичної людської діяльності (літературно-творча, викладацька, аналітична, лінгвістична, перекладацька тощо), можна виділити цілий ряд спеціальних здібностей, що є необхідними для успішного оволодіння програмою гуманітарних профільних класів.

Це, зокрема, літературні /літературно-творчі/ здібності, які забезпечують успішне виконання літературно-творчої діяльності. Вивченням цього різновиду спеціальних здібностей займалися О.Г.Ковальов, О.І.Нікіфорова, Н.П.Орланова, Н.О.Чернікова, В.П.Ягункова, М.В.Явоненко. В основі літературних здібностей лежать такі стрижневі утворення як: творча активність і естетична позиція, художня спостережливність, емоційна вразливість, здатність до співпереживання, наявність яскравих наочних образів пам'яті, творча уява, художньо-образне /асоціативне/ мислення, естетичні почуття і судження. Окремо в структурі цих здібностей учені виділяють мовленнєвий компонент, до складу якого відносять: «володіння засобами художньої виразності, багатство словникового запасу, чутливість до образного слова, поетичний слух» [7].

В деяких наукових джерелах [3] окремо виділяють мовні здібності, хоча структура їх ще є недостатньо з'ясованою. До компонентів цього різновиду спеціальних здібностей переважно відносять «фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні здатності, здібності до перекладу, що синтезуються в почуття мови (здібності інтуїтивно вибирати потрібні для даної мови звуки і слова, їх поєднання, а також інтуїтивно відкидати невластиві цій мові явища)» [3, с. 28]. Крім того, мовні здібності проявляються: в здатності чітко та ясно висловлювати свої думки й почуття за допомогою мови; у володінні почуттям

гумору, жартами, доброзичливою та дотепною іронією.

Проте значна група вчених (М.Калугін, О.Новак, Н.Костенко) не розділяє мовні й літературні здібності, об'єднуючи їх в одну групу. Так М.І.Калугін визначає характерні ознаки літературно-лінгвістичних здібностей, необхідних для літературної роботи й оволодіння мовами, до яких відносить: гарно розвинене мовлення, багатий словниковий запас, інтерес до внутрішнього світу людини, здатність до самопожертви; спостережливість, багатство асоціацій (тобто здатність встановлення аналогій та зв'язків між різними, навіть, на перший погляд далекими один від одного об'єктами [1, с. 91]. Новак О., Костенко Н. теж подають ознаки мовно-літературного виду здібностей: «перевага образного мислення над абстрактним; підвищене емоційне сприйняття; поглиблене й тонке відчуття мови, любов до поезії слова; схильність до спілкування, розкутість, товарицькість; майстерна побудова власних розповідей, влучний підбір слів; уміння швидко виразно читати, точно сприймати й детально переказувати текст; розвинення фантазії, мрійливості» [2, с. 10].

Крім того, в психолого-педагогічній літературі наводиться опис ознак *історичного виду здібностей* [2, с. 10], до яких відносять: багате образне мислення, чітко виражену схильність до глибокого аналізу матеріалу, розвинену яскраву уяву, уміння багатопланово сприймати явища; *інтелектуально-евристичний різновид здібностей* (В.І.Андрєєв, Шелестова Л.В.) [6], що включають здатність генерувати ідеї, висувати гіпотези, прогнозувати розв'язок творчого завдання, інтуїтивно помічати та висувати оригінальні підходи та стратегії, методи їх вирішення; здатність фантазувати; уміння створювати нові, часом неправдоподібні, парадоксальні образи, поняття; здібність індивіда відтворювати та встановлювати в свідомості нові зв'язки між компонентами творчого завдання, особливо відомим та невідомим за схожістю, суміжністю, контрастом; здібності особистості вбачати протиріччя, тенденції явищ у їх єдності, взаємозв'язку та розвитку; незалежність суджень, здатність не дотримуватися загальноприйнятої точки зору, бути вільною від думки авторитету, мати свою точку зору, на відміну від думок та настанов інших.

До ряду спеціальних здібностей, що можна вважати важливими для успішного навчання в

гуманітарних профільних класах відносимо ще й педагогічні, організаційні та комунікативні здібності.

Так педагогічні здібності характеризують: уміння пояснити, передати певний навчальний матеріал у доступній, ясній зрозумілій формі; здатність проникати у внутрішній світ інших, адекватно сприймати, розуміти оточуючих; схильність до безпосереднього, емоційно-вольового впливу на інших; уміння здобувати авторитет; уміння прогнозувати, передбачати наслідки своїх дій [3].

Комунікативні здібності – це хист до спілкування з іншими, вміння знайти спільну мову з будь-ким, здатність до встановлення доцільних взаємостосунків, тактичної поведінки [3].

Організаторські здібності проявляються в здатності правильно організувати як власне свою діяльність, так і в цілому колективу групи чи класу для виконання важливих завдань [3].

Отже, здійснення перевірки наявності та розвитку перерахованих вище стрижневих ознак різних спеціальних здібностей, необхідних для успішного навчання дітей підліткового віку в гуманітарних профільних класах, можна вважати одним із основних завдань під час реалізації профільно-діагностичної роботи вчителів, що здійснюють формування готовності учнів основної школи до вибору гуманітарного профілю навчання.

В процесі детального вивчення специфіки гуманітарної сфери діяльності людини, ми з'ясували, що гуманітарна галузь, ядро якої складають категорії «людина», «суспільство», може бути представлена різними профільними напрямками. Так, за визначенням А.П.Самодрина, гуманітарний напрям навчання в старшій школі може бути представлений різними профільними класами: «соціально-правовим, соціально-політичним, соціально-гуманітарним, історико-філологічним, гуманітарно-лінгвістичним, гуманітарно-економічним, гуманітарно-управлінським, філолого-філософським, гуманітарно-філологічним, гуманітарно-педагогічним» [5, с. 32]. Спрямованість дитини до будь-якого з перерахованих профільних класів може визначатися виходячи з пріоритетності в їх особистісній структурі тих чи інших спеціальних здібностей.

З огляду на це ми визначили характерні ознаки спрямованості особистості учнів до різних сфер профільного навчання в межах суспільно-гуманітарного напрямку (таблиця 1).

Таблиця 1

Характерні ознаки розрізнення спрямованості учнів до навчання в різних профільних класах гуманітарного напрямку.

	Інтерес до вивчення певних навчальних предметів	Переважаючі улюблені заняття у вільний час	Профільно важливі особистісні якості та властивості	Здатність до здійснення провідних видів діяльності, володіння профільно важливими вміннями	Орієнтація на певні професії
Гуманітарно-філологічний	Предмети, що вивчають художню літературу (українська, світова тощо); предмети художньо-естетичного циклу.	Читання художньої літератури; заняття художньою творчістю (складання, декламація віршів, збирання легенд, притч тощо);	Оригінальність ідей, творчий підхід до будь-якої справи; ерудиція; художня спостережливість; творча уява; мрійливість (яскраве фантазування); емоційна вразливість; художньо-образне /асоціативне/ мислення; поетичний слух.	Написання творчих робіт різних літературних жанрів (вірші, розповіді, п'єси, сценарії, художні замальовки тощо); займатися перекладом художніх романів, віршів з іноземних мов; проводити порівняльний аналіз літератури різних країн; художньо описувати зображати події (реальні, уявні); придумувати сценарії для різноманітних позакласних заходів; писати тексти для вітальних листівок; наполегливо терпляче удосконалювати власно створений твір.	Літературознавець, письменник, сценарист, перекладач (художньої літератури).
Суспільно-гуманітарний	Предмети, що вивчають художню літературу (українська, світова); предмети, що вивчають історію (суспільствознавство, культуру).	Читання періодичних видань (газети, журнали); активна участь у художній самодіяльності;	Соціальна активність; комунікабельність, схильність до спілкування, товариствескості; відкритість, розкутість; спостережливості; оперативності; розвинутість асоціативного мислення (здатність до встановлення аналогій та зв'язків між різними, навіть на перший погляд далекими, явищами, об'єктами); гарна дикція; художній смак; емоційність; володіння засобами художньої виразності.	Писати замітки у газету, стислі повідомлення про найактуальніші події у житті; чітко визначати ознаки оригінальності й талановитості автора в художньому творі (книзі, кінофільмі, виставі, картині, скульптурі тощо); задавати оригінальні питання під час зустрічей з відомими особами, інтерактивного опитування у телевізійних ток-шоу, радіопередачах; організувати книжні виставки, презентації різних видань тощо; брати інтерв'ю, його аналізувати і презентувати для обговорення іншими людьми; уміти швидко виразно читати, точно сприймати й детально переказувати текст.	Журналіст, телерепортер, диктор, політолог, менеджер, інтерв'юер, веб-майстер по написанню статей, перекладач, екскурсовод.
Гуманітарно-лінгвістичний	Навчальні предмети мовного циклу (рідна, іноземна мови).	Розгадування кросвордів, мовних ребусів, шарад, загадок;	Стійка уважність, організованість; охайність; аналітичне мислення; емоційно-вольова стійкість; відповідальність; критичність; посидючість;	Вміння працювати з текстами, різними джерелами інформації; робити виписки, вирізки з різноманітних текстів, збирати та групувати їх за певною ознакою; виділяти з тексту основні лінії й складати конспект, план; охайно й безпомилково виконувати «бумажну роботу»: писати, упорядковувати записи, перевіряти й коректувати їх; писати листи різним людям; обробляти різну інформацію з наданням їй нової форми відображення; редагування, переклад текстів різних стилів; граматична, лексична,	Кореспондент, редактор, коректор, секретар-машиніст (секретар-диспетчер), лінгвіст, оператор комп'ютерного набору, диспетчер, верстальник, копірайтер, нотаріус, паспортист, діловод-референт, секретар-референт, стенограф, секретар-стенографістка, архівіст, мовознавець, бібліограф.

Історико-філософський	Предмети, що вивчають історію (суспільствознавство, культуру, основи християнської етики тощо).	Читання спеціальної літератури з предмета, що цікавить; колекціонування (монет, марок тощо).	Логічне мислення; принциповість; схильність до глибокого аналізу матеріалу; здатність вбачати суперечності, тенденції явищ у їх єдності, взаємозв'язку та розвитку; незалежність суджень, здатність не додержуватись загальноприйнятої точки зору, бути вільним від думки авторитету, мати свою точку зору; духовне багатство; уважність; ініціативність.	Цікавитись традиціями, звичаями, укладом життя, світоглядом різних народів і національностей; читати художньо-історичну, науково-документальну літературу; проводити порівняльний аналіз історичних фактів з життя різних країн, з сучасного й минулого життя нашої країни; міркувати над проблемними питаннями: що таке добро і зло, щастя, любов, смисл життя; вміння групувати (класифікувати) факти за вказаною ознакою; вміння обґрунтовувати власне ставлення щодо певної події, явища, вчинку людини; переконливо аргументувати власні судження; вміння здійснення історичного аналізу певних подій, пов'язаних з тими чи іншими науковими відкриттями, фактами, явищами; розкриття причинно-наслідкових зв'язків між подіями.	Історик, археолог, етнолог, українознавець, суспільствознавець, філософ, культуролог, екскурсовод, мистецтвознавець, священник, дипломат, юрист, адвокат, фольклорист, краєзнавець (наприклад, сходознавець тощо), етнограф.
Гуманітарно-педагогічний	Будь-який з гуманітарних предметів.	Доглядати за молодшими (братами, сестрами тощо); організувати різні позакласні заходи, культпоходи тощо.	Здатність проникати у внутрішній світ інших, адекватно сприймати, розуміти оточуючих; схильність до безпосереднього, емоційно-вольового впливу на інших; уміння добиватися авторитету; цілеспрямованість; чуйність, співчутливість; тактовність; здатність до прогнозування, передбачення наслідків своїх дій; самокритичність, адекватна самооцінка; вимогливість до себе і до інших; відповідальність; спостережливість; аналітичний розум; розвинута словесно-логічна та образна пам'ять; уважність.	Культурно дискутувати вести якийсь спір, а також пояснювати іншим людям їх помилки; терпляче, не дратуючись, вчити кого-небудь, навіть якщо доводиться повторювати багато разів одне й теж; уважно, терпляче, не перебиваючи вислуховувати різних людей; говорити, повідомляти будь-що, ділитися своїми думками з оточуючими; рецензувати виступи, промови інших; вміння планувати свою роботу.	Викладач, вчитель, вихователь, гувернер, психолог, соціальний педагог.

Для виявлення спеціальних здібностей, специфічних властивостей та якостей учнів основної школи, необхідних для успішного навчання в профільних класах гуманітарного напрямку існує чимало психологічних методик, що застосовують для вивчення професійної спрямованості й схильностей учнів («Орієнтувальна методика» Б.Баса, «Діагностика спрямованості» Б.Смекала, «Карта схильностей» К.Є.Смирнової, «Методика дослідження схильностей школярів

до різних типів професій» Є.М.Павлютенкова, «Опитувальник професійної спрямованості» Д.Голанда (за модифікацією В.В.Синявського, О.О.Ящишина), «Вивчення статусів професійної ідентичності» А.А.Азбеля, «Діагностика професійної спрямованості особистості» та «Методика визначення професійних схильностей» Є.А.Клімова), сфери їх зацікавленості («Аналіз інтересів і спрямованості особистості» І.В.Гладкої, «Методика дослідження інтересів школярів»

Є.М.Павлютенкова), мотивації професійного вибору («Методика вивчення ціннісних орієнтацій, життєвих і професійних планів, мотивів вибору професії» Є.М.Павлютенкова) та ін.. Всі зазначені вище психологічні методики є загально спрямованими та націленими на перевірку ступеню схильностей учнів одночасно до всіх сфер людської діяльності. Проте під час вироблення готовності учнів до вибору гуманітарного профілю, нас, переважно, цікавить ступінь прояву схильностей, здібностей, інтересів учнів до гуманітарної сфери та її профільних різновидів. З огляду на це з метою уточнення отриманих результатів проведення психологічної діагностики, а також задля збагачення засобів педагогічної діагностики нами була розроблена й експериментально апробована анкета для учнів 8-9 класів «Чи приваблює мене гуманітарна сфера діяльності?», що перевіряє рівень здатності, зацікавленості й умотивованості особистості кожної дитини підліткового віку до вибору гуманітарного напрямку подальшого навчання та до майбутньої практичної діяльності в гуманітарній сфері, а також з'ясовує найбільш привабливу на момент опитування учня сферу профільної діяльності в гуманітарному напрямку.

Цей опитувальник побудований за селективним методом, який передбачає здійснення школярами вибору одного чи декількох варіантів із запропонованих альтернатив, не виключаючи й висловлення власної думки у випадках, коли відповідь не була передбачена (варіант «Якись ще» чи «Чимось ще»).

Запропонована анкета складається з шести тематичних блоків, які передбачають з'ясування відповідей учнів на такі запитання: «Які шкільні предмети з гуманітарної сфери ти вважаєш цікавими чи потрібними для тебе?», «Чим ці предмети є значимими для тебе?», «Чим ти любиш займатись у вільний час?», «Які якості, здібності, вміння ти вважаєш властивими тобі?», «Чи подобається вам виконувати такі види гуманітарної практичної діяльності?», «В чому для тебе полягає сенс професійної діяльності?».

Підрахувавши загальну суму позитивних відповідей учнів за інструкцією, можна визначити рівень (високий, достатній, низький, не проявлений) прояву здатностей, зацікавленості й умотивованості учнів до практичної діяльності в гуманітарній сфері. Так до високого рівня прояву відносяться учні з позитивно-активним ставленням та стійким інтересом до вивчення предметів гуманітарного циклу; з високою здатністю до оволодіння специфічно гуманітарними

знаннями, вміннями, навичками; чіткою вираженістю спеціальних властивостей і здібностей, потрібних для практичної діяльності в гуманітарній сфері; повною кореляцією інтересів і схильностей до гуманітарної практичної сфери діяльності; стійким прагненням до творчої самореалізації в гуманітарній сфері. Групу достатнього рівня складають учні з позитивним ставленням та помірним інтересом до вивчення предметів гуманітарного циклу; зі сформованою здатністю до оволодіння специфічно гуманітарними знаннями, вміннями, навичками; з наявністю певної групи спеціальних властивостей і здібностей, потрібних для практичної діяльності в гуманітарній сфері; неповною кореляцією інтересів і схильностей до гуманітарної сфери діяльності (здатний, але гуманітарна сфера є однією з ряду предметів особистісного інтересу учня); розвинутістю здатності до творчої самореалізації в гуманітарній сфері. До групи з низьким рівнем прояву здатностей, зацікавленості й умотивованості учнів до практичної діяльності в гуманітарній сфері входять учні з епізодичним та нестійким інтересом до вивчення предметів гуманітарного циклу; наявністю часткової здатності до оволодіння специфічно гуманітарними знаннями, вміннями, навичками; розвинутістю деяких, але не провідних спеціальних властивостей і здібностей, потрібних для практичної діяльності в гуманітарній сфері; присутністю часткової кореляції інтересів і схильностей до гуманітарної сфери діяльності (епізодичні заняття предметом інтересу при відсутності схильностей); посереднім прагненням учнів до творчої самореалізації в гуманітарній сфері. Групу не проявленого рівня складають учні з дуже слабким інтересом до вивчення предметів гуманітарного циклу; низькою здатністю до оволодіння специфічно гуманітарними знаннями; досить слабким проявом спеціальних властивостей і здібностей, потрібних для практичної діяльності в гуманітарній сфері; відсутністю схильності до будь-якої сфери гуманітарної діяльності; слабким прагненням до творчої самореалізації в гуманітарній сфері.

Крім того, заповнивши на основі отриманих учнівських відповідей, таблицю матриці аналізу результатів вчитель може визначити найбільш привабливу на момент опитування сферу профільної діяльності в гуманітарному напрямку кожного учня (гуманітарно-філологічний, суспільно-гуманітарний, гуманітарно-лінгвістичний, історико-філософський, гуманітарно-педагогічний профілі).

Подана анкета може використовуватися вчителем як для первинного орієнтування під час знайомства з певною групою чи класом учнів; так і для відстеження рівня динаміки здатності, зацікавленості й умотивованості кожної дитини до можливої в майбутньому практичної діяльності в гуманітарній сфері. Отриманий таким чином матеріал дає можливість визначити ще й відносну стійкість інтересів учнів, що виявили достатній чи високий рівень здатності, зацікавленості й умотивованості особистості до вибору гуманітарного напрямку подальшого навчання.

Можливість здійснення багатовимірного аналізу отриманих результатів опитування реалізується за допомогою використання стандартного програмного забезпечення комп'ютера Microsoft Office, зокрема, табличного процесора Excel. Електронна таблиця, в яку вчитель заносить всі дані, отримані в результаті анкетування, дозволяє: робити розрахунки за формулами; оформляти результати у вигляді діаграм; здійснювати структурування даних; робити певний підбір з великих таблиць; зіставляти отримані дані різних класів, груп учнів тощо.

Використання можливостей сучасних технологій дозволяє автоматизувати процес обробки результатів, відстежувати їхню динаміку, а, отже, й підвищує значимість цієї методики в процесі формування готовності учнів основної школи до вибору гуманітарного профілю навчання.

Висновки. Таким чином, викладений вище матеріал доводить, що в процесі формування готовності учнів основної школи до вибору гуманітарного профілю навчання досить важливим є точне визначення наявності

сукупності індивідуально-психологічних особливостей особистості кожної дитини з метою прогнозування успішності її навчання в певному профільному класі гуманітарного напрямку (гуманітарно-філологічному, суспільно-гуманітарному, гуманітарно-лінгвістичному, історико-філософському, гуманітарно-педагогічному).

Експериментальна апробація запропонованої анкети для учнів 8-9 класів дозволяє встановити надійність отриманих результатів та визнати її практичну значимість.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Калугин Н.И. Профессиональная ориентация учащихся: Учебн.пособие для студентов пед. Ин-тов по спец. №2120 «Общетехн. Дисциплины и труд» / Н.И.Калугин, А.Д.Сазонов, В.Д.Симоненко. – М.: Просвещение, 1983. – 191с.
2. Новак О., Костенко Н. Допрофільна підготовка та профільне навчання учнів // Психолог. 2005. – №17 (161). – С.8-11.
3. Психологія здібностей: навчальний посібник / [Г.І.Кагальняк, Г.О.Шулдик, Б.А.Якимчук, Л.А.Данилевич]. – К.: Наук. Світ, 2001. – 75с.
4. Реан А.А. Психология и педагогика. / А.А.Реан, Н.В.Бордовская, С.И.Розум – СПб.: Питер, 2003. – 432с.
5. Самодрин А.П. Познавательный интерес – сутнісна рушійна сила профільного навчання. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 3. – С. 29-34.
6. Шелестова Л.В. Развитие творческих способностей учнів молодшого шкільного віку в процесі вивчення гуманітарних предметів (інтелектуально-евристичний компонент) дис. кандидата пед. наук: 13.00.01 / Шелестова Людмила Володимирівна. – К, 1998. – 223с.
7. Явоненко М.В. Система творчих завдань міжпредметного характеру як засіб розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів: дис. кандидата пед. наук : 13.00.09 / Явоненко Марія Василівна. Чернігів, 2007. – 271с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бабко Тетяна Миколаївна – старший викладач кафедри фізичної культури і спорту Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Коло наукових інтересів: спеціальні здібності, гуманітарний напрям профільного навчання.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПІДРУЧНИКА «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Тетяна БОЙЧЕНКО (Київ)

У статті представлено принципи розробки підручників для предмета «Основи здоров'я», проаналізовано їх структуру, зміст, методичний апарат.

В статті представлені принципи створення учебников для предмета «Основи здоровья», проведен анализ их структуры, содержания, методического аппарата.

Ключові слова: предмет «Основи здоров'я», підручник, структура, зміст, методичний апарат

Постановка проблеми, формулювання мети статті

Підручники «Основи здоров'я» для української загальноосвітньої школи

розроблено з 2001 року у зв'язку з введенням інваріантного предмета. Їх створено до чинних навчальних програм для учнів 1-4 та 5-9 класів. Означений предмет як неодмінна складова навчально-методичного комплексу апробується за планом МОН України, щороку поступово – клас за класом – публікуються результати оцінювання їх якості учнями, вчителями і батьками. Хоча, як і при оцінюванні підручників для інших предметів, перспективи розширення параметрів їх якості достатньо широкі [12, с.32-43].